

<https://doi.org/10.15407/rksu.34.145>

УДК 027.54(477-25)НБУВІР:025.171:[930.253:[329.733:051.2]](092)(477)

Лариса Гарбар, кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник відділу фондів рукописної
спадщини Інституту рукопису, Національна бібліотека
України імені В.І. Вернадського (Київ, Україна)
E-mail: GarbarLV@ukr.net
ORCID: 0000-0001-9733-2682

АРХІВНЕ ДЖЕРЕЛО ПАМ'ЯТІ ЗВ'ЯЗКОВОЇ ГОЛОВНОКОМАНДУВАЧА УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ РОМАНА ШУХЕВИЧА: З НАГОДИ СТОЛІТТЯ ДАРІЇ ГУСЯК

Мета роботи — укладання біографії та огляд архівної спадщини Дарії Юріївни Гусяк, громадської діячки, зв'язкової Головнокомандувача Української повстанської армії генерал-хорунжого Романа Шухевича. **Методологія** дослідження ґрунтується на застосуванні загальнонаукових методів систематизації та класифікації, принципах історизму, об'єктивності та ретроспективного аналізу. **Наукова новизна.** Уперше представлений життєпис Дарії Гусяк, надано характеристику її громадської діяльності та репрезентовано склад особового архіву діячки в контексті націєцентричних інтенцій. **Висновки.** Здійснене нами комплексне вивчення опублікованих джерел, присвячених Дарії Юріївни Гусяк, активній учасниці Організації українських націоналістів — Української повстанської армії, зв'язковій Головнокомандувача Української повстанської армії генерал-хорунжого Романа Шухевича, громадській діячці, та документів її особового архіву дало змогу реконструювати життєвий шлях цієї незламної Жінки. Також проаналізовані матеріали поглиблюють знання про низку видатних персоналій українського Руху Опору, зокрема про Романа Шухевича, Михайла Сороку, жінок-патріоток Катерину Зарицьку, Ольгу Ільків, Галину Дідик, Марту Пашківську, Ірину Савицьку та багатьох інших борців

Цитування: Гарбар Л. Архівне джерело пам'яті зв'язкової Головнокомандувача Української повстанської армії Романа Шухевича : з нагоди століття Дарії Гусяк. *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2024. № 3 (34). С. 145—158. <https://doi.org/10.15407/rksu.34.145>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2024. Стаття опублікована за умовами відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

за незалежність України. Особовий архів Дарії Гусяк, переданий до Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського, наразі знаходиться на етапі науково-технічного опрацювання і невдовзі стане доступним для широкої наукової та громадської спільноти. Сподіваємося, що цей документальний комплекс дозволить дослідникам зануритися в історію країни й життя людей, відданих ідеалам боротьби та служіння Українській державі та її народу, вивчати зв'язки патріотичних сил України та діаспори по всьому світу та визначити їхню роль в інтеграції України у світове демократичне співтовариство.

Ключові слова: Дарія Гусяк, Роман Шухевич, біографістика, особовий архівний фонд, Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського.

Актуальність дослідження. «Настане час, і все одно історична правда проторує собі шлях... Нехай через 10, 20 років, але правда про УПА проторує собі шлях» [1, с. 4]. Ці слова належать синові Головного командира Української повстанської армії (далі — УПА), члена Організації українських націоналістів (далі — ОУН) Романа Шухевича — Юрію Шухевичу, активному громадському діячеві, заарештованому органами НКВС у віці 15 років та ув'язненому мало не на 40 років лише за те, що був українцем і сином свого батька. Фізично виснажений і з майже втраченим зором, він лишився незламним, як і тисячі українців — колишніх вояків УПА та дисидентів, які в борні за незалежність України вивчали географію СРСР не за атласами, а за назвами тюрем та виправних таборів.

Наукова неупереджена оцінка та осмислення суспільством місця й ролі ОУН та УПА не лише в українському, а й загальноєвропейському рухові опору тоталітарним режимам дає можливість з'ясувати витоки та етапи політичних трансформацій 1940—1950-х років на теренах Центрально-Східної Європи, а також окреслити причетність до них українського фактора. Тема однієї з трагічних сторінок вітчизняної та європейської історії — боротьби ОУН та УПА проти радянської тоталітарно-репресивної машини — пережила часи гарячих дискусій на теле- та радіоканалах, неоднозначних публікацій у пресі й після перемоги Помаранчевої революції 2004 року знайшла своє відображення в низці міжнародних наукових конференцій і значній кількості наукових публікацій та збірників документів. Для архівної системи України надважливим завданням в умовах сучасної війни України з Московією залишається пошук та збереження архівної спадщини визначних постатей, що витворить і збагатить ґрунт для подальших наукових досліджень історії українських визвольних змагань [2]. Аналіз їхньої ролі в подіях, які відбувалися в роки московсько-комуністичного панування на теренах України, наповнює актуальним змістом інформаційний простір, формує націєцентричні концепції суспільства, ламає стереотипи старшого покоління, нав'язані радянською ідеологічною машиною.

Це, звичайно, передусім стосується таких легендарних діячів, як Степан Бандера, Євген Коновалець, Роман Шухевич, дослідженню діяльності

яких протягом багатьох десятиліть протистояла кремлівська агентура в Україні, проте нарешті постало на часі й встановлення та вивчення персоналій з їхнього оточення, зокрема жінок-патріоток, які також відігравали важливу роль в організаційній системі ОУН—УПА.

У 2024 році виповнилося 100 років від дня народження легендарної зв'язкової Головнокомандувача Української повстанської армії генерал-хорунжого Романа Шухевича, члена Конгресу Українських Націоналістів, кавалера Ордону княгині Ольги III ступеня Дарії Юрїївни Гусяк (псевдо — «Дарка», «Нуся»). Залучення до широкого суспільного обігу документів з особового архіву цієї жертвовної та мужньої жінки, до складу якого входять спогади про Головного командира Української повстанської армії Романа Шухевича, а також її епістолярна спадщина, що охоплює репрезентативне коло однодумців в Україні та закордоном, сприятиме формуванню концептів національного відродження.

Аналіз досліджень і публікацій. Короткі біографічні відомості про життя та діяльність Дарії Гусяк відображені в довідниках, присвячених історії УПА та жінкам — учасницям української національно-визвольної боротьби 1940—1950-х років, а також у низці газетних статей [3—8].

Мета дослідження — представити розгорнутий життєпис фондоутворювачки, надати стислий огляд складу особового архівного фонду Дарії Юрїївни Гусяк (ф. 452), який надійшов у серпні 2023 року на постійне зберігання до Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (далі — ІР НБУВ), та визначити інформаційний потенціал документів архіву.

Виклад основного матеріалу. *Моє життя цікаве тим, що воно зіткнулося, перетялося з долями таких особистостей, які сьогодні можемо назвати історичними постатями,* — написала Дарія Юрїївна у своїх спогадах, які зберігаються нині у складі її особового фонду в ІР НБУВ. Отож тут і далі будемо ілюструвати та підтверджувати наш виклад уривками зі споминів Дарії Юрїївни, адже її життя є не лише приватною біографією, а й важливою сторінкою реальної історії України.

Дарія Гусяк народилася 4 лютого 1924 року у Трускавці поблизу Львова в заможній родині січового стрільця, керівника Товариства «Сільський господар». Змалку Дарію виховували в національно свідомих та глибоко патріотичних традиціях краю, де майже кожна українська родина була причетна до Руху Опору. Зі створенням ОУН у 1929 році на чолі з Євгеном Коновальцем протистояння української громади з польською владою набуло конкретних організаційних форм і методів. Мати Дарії Гусяк — Марія доводилася двоюрідною сестрою оунівцю Дмитру Данилишину, який разом зі своїм побратимом Василем Біласом у листопаді 1932 року здійснив напад на польське поштове відділення в Городку-Ягеллонському, щоби забезпечити фінансові можливості для борні ОУН. Обоє було спіймано.

Знищення польською владою в тюрмі Бригідки безстрашних юнаків неабияк вплинуло на Дарію Гусяк та її товаришів. У цей час дівчинка навчалась у Трускавці в народній школі.

Пам'ятаю, з якою увагою люди стежили за ходом суду над нашими героями. Багато сусідів збиралося в нашій хаті, і батько читав з газет все, що стосувалося цієї справи. Вирок всіх свідомих українців приголомшив. Діти по своєму реагували на ці події. Моїм однокласником був Мирослав Білас. Він не був близькою людиною Василю Біласу, — це була інша гілка, але вчителька польської мови, польська шовіністка, зненавиділа цього хлопця за це прізвище, знайшла можливість проявити своє почуття. Він чогось не знав чи зле диктант написав, і вона стукнула його головою об лавку, і у нього потекла кров з носа. Відтоді зародилася думка про помсту.

У 1940 році, під час першої окупації радянськими військами земель Галичини, батько Дарії був заарештований органами НКВС, звинувачений в українському націоналізмі та на сімнадцять років засланий до казематів російського Архангельська. З тих пір дружина та три доньки — Олександра, Дарія та Зіновія більше нічого про нього не дізнаються, проте ще з більшим завзяттям прагнуть здобути волю для України.

Арешт у липні—серпні 1941 року організаторів проголошення 30 червня у Львові Акту державності України змусив керівників ОУН прискорити розробку нової стратегії боротьби за державну незалежність України, а саме інтегрувати український визвольний рух у спільну боротьбу за національну незалежність усіх поневолених радянською та нацистською тоталітарними імперіями народів Центрально-Східної Європи під гаслом «Свобода народам! Свобода людині!». На думку професора Юрія Сливки, поява УПА на історичній арені була закономірним результатом тих міжнародно-політичних процесів, які склалися напередодні та під час Другої світової війни, спонукали український народ до боротьби за власну державність [9, с. 5].

Німецька окупація принесла українцям розчарування, бо не здійснилися надії на те, що ця війна допоможе здобути незалежність. Реакція німецького уряду на 30 червня (проголошення відновлення Державності) говорила сама за себе. В ці роки і був організований збройний спротив спершу проти німців, відтак проти більшовиків, — напише Дарія Гусяк у своїх спогадах.

У 1943 році Дарія закінчила торговельну школу у Дрогобичі та в рідному Трускавці стала працювати помічником бухгалтера в місцевому кооперативі.

Приблизно з 1939 року Дарія через родинні зв'язки підтримувала контакти з членами ОУН. У батьківській хаті, яка фактично стала центром оунівської діяльності, відбувалися наради. Активним організатором УПА був кузен Дарії по лінії батька — Роман Різняк (псевдо — «Макомацький», син батькової сестри Наталії). Саме він залучив Дарію до співпраці з ОУН. Ще двоє братів Різняків теж були членами ОУН. Вони доручали дівчині за-

купувати необхідні упівцям речі, збирати інформацію та пресу. Не раз доводилося виконувати й прямі доручення Романа Шухевича. Так Дарія познайомилася з іншими зв'язковими Головного Командира — Ольгою Ільків, Галиною Дідик, Мартою Пашківською та Іриною Савицькою. У 1946 році доля тісно поєднала її життєвий шлях з легендарною Катериною Зарицькою. Від неї отримала своє перше завдання та інструкції з організації хатикриївки. У 1947 році, щоб уникнути арешту органами НКВС, родині Гусяків довелося продати власний будинок та перейти на нелегальне становище.

У цей час було викрито хату в Княгиничах Рогатинського р-ну, яку раніше було легалізовано для перебування Романа Шухевича, та заарештовано Катерину Зарицьку, яка ту хату зорганізувала. За завданням ОУН Дарія Гусяк підшукала придатну хату в с. Грімне Комарнянського р-ну на Львівщині, де стала мешкати разом з матір'ю та Мартою Пашківською, нібито сестрою мами, за фіктивними документами переселенців з Польщі. Для Провідника УПА спорудили криївку. Так було влаштовано підпільну хату, де постійно перебував узимку 1947—1948 років Роман Шухевич. Дарія Гусяк стала його особистою зв'язковою, а після викриття й цієї хати зорганізувала помешкання в с. Зимновідка, а пізніше — у с. Білогорша. За завданням Провідника виїздила до Москви, Полтави та Києва.

Важливими для дослідників архівної спадщини Дарії Гусяк стануть спогади про Романа Шухевича, зокрема чернетка її виступу перед молоддю в м. Самбір 5 березня 1998 року, де розкрито образ Головного командира УПА — патріота, людини високо духовної, вельми освіченої, з глибокою внутрішньою культурою:

Тоді, коли я вперше побачила гол. Командира, йому було 40 років і для мене, 23-річної дівчини, це була людина старшого покоління... В підпіллі було немало чемних, культурних, ввічливих людей. Але в скромній поведінці, в його мові, манерах було щось особливе, що говорило про високий інтелект, інтелігентність, людяність і доброту.

Пригнічений стан, в якому перебував на той час Роман Шухевич, був пов'язаний з арештом сина Юрка та великими втратами побратимів-підпільників, що й призвело до серйозної хвороби серця, відтак необхідності лікування у Львові, а згодом — в Одесі.

Ми всі переживали смерть кожного повстанця, і провідник болісно сприймав ці втрати, але приховував це... Взагалі провідник був веселої вдачі, любив жарти, тонко відчував гумор, був музикантом, мав абсолютний слух, тому в гурті повстанців звучали і жарти, і пісні. Я уже згадувала про скромність. Скромність, в якій не було ні йоти штучності, була вродженою рисою цієї надзвичайної людини. Завше підтягнутий і поголений, одяг і взуття чисті, але скромні, скромніші, аніж у деяких елегантів-повстанців — і такі були — відсутність всяких відзнак. Харчувався як і повстанці, нарівні з усіма терпів невгоди. Не дивно, що хлопці дуже любили і поважали свого

командира, а отже і дисципліна була не нав'язана, а така, що впливала з внутрішнього бажання і потреби. В його присутності повстанці почували себе вільно, розмова велася невимушена. Навіть в цих підпільних нелегких умовах провідник дбав про підвищення освітнього рівня повстанців, вів розмови на політичні теми. В зимовий період кожна група забезпечувала себе відповідною літературою, працювали згідно з підготовленою програмою.

З юних літ мав молодий Шухевич нахил до військової справи і при кожній нагоді вдосконалювався, збагачуючись знанням з цієї ділянки. Але не слід розглядати нашого героя виключно як майстра військової справи. Шухевич був і політиком, і психологом, і неперевершеним організатором. Ці таланти допомагали йому у найвідповідальніший час. Згадаймо такі 3 періоди. До 39 р. на протязі кількох років Шухевич на Закерзонні створив таку кадрову і матеріальну базу, яка іншим і не снилася. А як успішно з розрізнених груп Української національної самооборони була створена УПА. Для того треба було покорити тих всіх отаманів, кожен з яких хотів бути головним. І це вдалося зробити геніальному організаторові. А згадаймо УГВР, створену з представників різних партій і організацій (на 3 десятка членів лише 8 членів ОУН), нерідко і таких, які не схвалювали збройну визвольну боротьбу або сумнівалися в її доцільності. Це ж треба було об'єднати ці сили на основі спільної ідеї. Це зумів зробити головний командир УПА із своїми побратимами — друзями по організації.

На пропозицію Головного командира на Великдень 1948 року Дарія Гусяк урочисто склала присягу, і її разом з Галиною Дідик та Мартою Пашківською у присутності великої кількості повстанців було прийнято до лав ОУН. Присягу приймав сам Роман Шухевич. Не кожен міг стати членом ОУН. Це мала бути насправду дуже свідомо, віддана і жертвна людина. Героїзм, постійний ризик і самозречення українських вояків зміцнювали національний волелюбний дух, адже радянська репресивна машина намагалася знищити кожного, хто був дотичний до ОУН—УПА. І хоча найвищі чини НКВС убачали своїм головним завданням фізичне знищення Головного Провідника, під ризиком смерті постійно знаходилися й особисті охоронці Романа Шухевича, й жінки-зв'язкові, які і вдень і вночі тримали при собі як зброю, так і отруту на випадок арешту. Жінку-підпільницю не лякали ні голод, ні холод, ні марево смерті, бо для цілого українського народу вона беззастережно ідейний воїн і до останнього віддиху рішена стояти на довіреному їй пості [10].

2 березня 1950 року радянська влада заарештувала Дарію Гусяк під час її короткого, за завданням Провідника, візиту до Львова. Понад десяток слідчих катували, підкуповували обіцянками звільнення її та матері, яку схопили раніше і яка перебувала в цій самій тюрмі на Лонцького, і знову били по вухах, руках і ногах наручниками, палицями і пасами, затискали пальці у дверях. Дарія не кричала й не плакала, а лише молила-

ся. Коли за тонкою перегородкою піддавали жорстоким тортурам маму, у неї почалися слухові галюцинації, які продовжувалися потім упродовж багатьох років. У 1951 році була перевезена до Києва, де так само зазнавала катувань і принижень, але місце перебування головного командира УПА так і не повідомила.

1 грудня 1951 року за рішенням комісії Особливої наради при МДБ СРСР Дарія Юріївна Гусяк була засуджена за ст. 54-I «а» та 54-II КК УРСР до 25 років позбавлення волі. На засланні опинилися й мати та молодша сестра Олександра.

Дарія Гусяк відбувала покарання у Верхньо-Уральську Челябінської області, а згодом у Володимирській тюрмі. В одній камері з нею відбували свої 25-річні терміни Катерина Зарицька й Ольга Ільків. І хоча максимальний термін ув'язнення в тодішньому СРСР становив у 1960-х 15 років, їхні вироки не переглядалися. Під тиском світової громадськості в 1969 році тюремне ув'язнення замінили на табір суворого режиму, її перевели до Мордовії, у село Барашево. Тож після 19 років перебування в кам'яному мішку Володимирської в'язниці Дарія змогла доторкнутися до землі, вдихнути чисте повітря. Жінки сіяли квіти навколо табірних бараків.

Дарія Гусяк відбула весь термін покарання, звільнившись у березні 1975 року — на 51-му році життя. Дозволу на повернення до Львова не отримала, як і її подруга Катерина Зарицька. Остання запросила її до своєї оселі у Волочиську на Хмельниччині. Влаштувалася на роботу до кравецької майстерні, а весь вільний час разом з подругою присвячувала допомозі ув'язненим — удвох пакували бандеролі, писали листи підтримки. Кадебісти змушували сусідів шпигувати за жінками, а ще «били вікна і жбурляли в хату каміння, ламали кущі троянд на маленькому подвір'ї, вимащували смолою двері і ганок, кидали у поштову скриньку листи з погрозами». Коли Катерина Зарицька важко захворіла, доглядала вірну, віддану подругу до останнього її подиху [5, с. 4].

На початку 1990-х Дарія Гусяк активно поринула в політичне життя. Вона — почесний член Головної булави Братства УПА, член Проводу Конфедерації українських націоналістів (КУН), голова Ліги українських жінок [3, с. 27]. Займалась організацією осередків ОУН у Волочиську, Підволочиську, Тернополі, Хмельницькому. Користуючись безкоштовним проїздом для пенсіонерів в електричках, об'їздила вздовж і впоперек майже всю країну, поширюючи знання та головну ідею ОУН та УПА — національне відродження української держави. У колі друзів, пліч-о-пліч з колишніми в'язнями сумління сталінсько-брежнівських таборів та членами їхніх родин виборювала українську незалежність.

Коли в 1996 році на Других Зборах Конгресу Українських Націоналістів Слава Стецько зініціювала створення жіночої громадської організації з метою активізації українського жіноцтва, піднесення національної

свідомості та залучення жінок до державотворчого процесу, Дарія Гусяк охоче взялася за цю справу і створила Всеукраїнську Лігу Українських Жінок (ВЛУЖ), стала її головою. За мету для себе і для всієї організації ставила виховання підростаючого покоління в патріотичному дусі на зразках життя та боротьби українських національних героїв. На численних тематичних просвітницьких, мистецьких та літературних заходах діячка виступала зі своїм полум'яним словом, згадуючи побратимів по боротьбі. Її публікації присвячені Роману Шухевичу, Олексі Гасину, Михайлу Сороці, Катерині Зарицькій [11—13].

Як голова ВЛУЖ Дарія Гусяк щороку проводила в Києві наради з представницями різних областей України для координації дій, представляла цю організацію в Національній Раді Жінок України (НРЖУ), брала участь у з'їздах та культурно-просвітницьких акціях, виступала на міжнародних науково-практичних конференціях як в Україні, так і поза її межами. Збереглися фото урочистих заходів, коли вона в лютому 2000 року на запрошення Об'єднання Жінок Оборони Чотирьох Свобід України в США (ОЧСУ) брала участь у відзначеннях Свята Героїнь у США, побувавши при цьому в сімох містах країни. 2—6 липня 2000 року Дарія Юріївна була членом делегації НРЖУ на ХХІХ Генеральній асамблеї Міжнародної ради жінок у Гельсінкі (Фінляндія). У 2002 році виступала на VIII конференції Світової Федерації Українських Жіночих Організацій (СФУЖО) у США та на святкуванні 60-ліття УПА в Канаді.

Під керівництвом Дарії Гусяк членкині Львівської обласної організації ВЛУЖ протягом багатьох років займалися пошуково-дослідницькою роботою. Зокрема, ними було підготовлено та видано три томи біографічного словника «Українська жінка у визвольній боротьбі 1940—1950 рр.» (2004—2009). Меценатом даної ініціативи став пан Мирон Барабаш, директор канадської фундації «Прометей» (Торонто).

У хаті в с. Грімне Комарнянського р-ну на Львівщині, поруч із церквою Преображення Господнього, у жовтні 2007 року було відкрито музей підпільного штабу УПА генерала Романа Шухевича. Ініціаторкою його створення стала Дарія Гусяк. В її архіві зберігається фото хати в с. Білогорща поблизу Львова, де взимку 1949—1950 рр. переховувався, а 5 березня 1950 року загинув Роман Шухевич. 23 жовтня 2001 року в цьому будинку відкрито музей, а 1 січня 2024 року внаслідок влучання російського БпЛА він був повністю зруйнований. Уціліло лише бронзове погруддя генерала — як символ незламності українського духу. Ще один музей — «Конспіративна квартира Романа Шухевича у Княгиничах» — був урочисто відкритий 30 червня 2007 року.

У 2008 році Президент України Віктор Ющенко нагородив Дарію Гусяк орденом Княгині Ольги III ступеня, у 2010 році Львівська міська влада відзначила орденом Лева. Указом Президента України від 19 серпня 2016 року

№ 336/2016 її було нагороджено ювілейною медаллю «25 років Незалежності України», Світовою федерацією українських жіночих організацій — відзнакою «Берегиня українського роду».

Наприкінці літа 2023 року, на роковини смерті світлої пам'яті Дарії Гусяк, документи її приватного архіву надійшли до фондів ІР НБУВ як дар від родини Катерини Михайлівни Зарицької — невістки Люби Сороки та онуки Устини Сороки, під опікою яких Дарія Юріївна мешкала у Львові з 1995 року.

До складу особового архіву Дарії Гусяк входять: біографічні (особові) документи (автобіографія, закордонний паспорт, трудова книжка, атестат зрілості, посвідчення, диплом, членські квитки; довідка про реабілітацію, грамоти, подяки, ухвала про надання житла); рукописні праці про УПА, діаспору, націоналізм, Союз політ'язнів України, Романа Шухевича, Катерину Зарицьку, Михайла Сороку та ін.; виступи, звернення, публікації діячки; документи (статут, свідоцтво про реєстрацію, витяги з протоколів) Всеукраїнської Ліги українських жінок; документи Конгресу Українських Націоналістів; документи Всеукраїнського Братства УПА; листування ВЛУЖ (з діаспорою та Україною); листування Дарії Гусяк (з діаспорою та Україною); документи інших осіб: довідки Катерини Зарицької та Галини Дідик про відбуття покарання; тези доповідей, виступів інших осіб про жіночий рух; світлини Дарії Гусяк та її близького оточення; історичні фотодокументи сподвижників діячки по українському патріотичному руху тощо.

Ця мудра, неймовірно сильна й незламна духом Жінка, на долю якої випали виняткові випробовування, звертаючись у 1998 році до молоді, виголосила слова, які нині, під час російсько-української війни, не втратили своєї актуальності, передусім для освітян та наукової спільноти:

...Роман Шухевич на 18 році життя був членом УВО, а в 29 став членом ОУН і очолив згодом бойову референтару. Бандера в 23 роки був краєвим провідником. Стецько на 29 р. життя очолив уряд відновленої держави 41 р. 30 червня...

...В першій половині 20-го століття Боже Провидіння дарувало українській нації 4-ох визначних лідерів — Коновальця, Бандеру, Стецька, Шухевича, які продемонстрували всім своїм свідомим життям здатність відродити кращі традиції визвольних змагань, виплекати бойовий дух і підняти нарід на боротьбу за волю і державність.

Кожен з цих лідерів вписав в нашу історію золоті сторінки, кожний наступний примножував і розвивав досягнення попереднього, вносив свій особистий вклад в загальну визвольну справу, і в результаті мали ми кульмінаційну точку — всенародну збройну боротьбу проти двох потужних окупантів — фашистської Німеччини і Російської імперії з большевистським терором, який перемагав фашизм. Цю боротьбу зорганізував і очолив талановитий військовий — генерал-хорунжий Роман Шухевич (Тарас Чупринка)...

Чи є сьогодні на Україні лідер, який би міг об'єднати всі патріотичні сили? Нема. Природа не смітить геніями. Може ще підростає. Тож допоможіть подолати те, що стає на заваді до справжнього відродження, до створення такої атмосфери, в якій молодь могла в собі розвинути ті якості, які піднесли б її на вершини. Допоможіть їм вивчити свою історію, історію боротьби багатьох поколінь і її героїв, щоб молодь змогла відродитися і завершити справу тих, які не змогли здобути незалежність, хоч віддали за неї життя.

Наукова новизна. Уперше представлений життєпис, схарактеризовано громадську діяльність та репрезентовано склад особового архіву Дарії Гусяк.

Висновки. Здійснене нами комплексне вивчення опублікованих джерел, присвячених Дарії Юріївні Гусяк, активній учасниці Організації українських націоналістів — Української повстанської армії, зв'язковій Головнокомандувача Української повстанської армії генерал-хорунжого Романа Шухевича, громадській діячці, та документів її особового архіву дало змогу реконструювати життєвий шлях Д. Гусяк. Також проаналізовані матеріали поглиблюють знання про низку видатних персоналій українського Руху Опору, зокрема про Романа Шухевича, Михайла Сороку, жінок-патріоток Катерину Зарицьку, Ольгу Ільків, Галину Дідик, Марту Пашківську, Ірину Савицьку та багатьох інших борців за незалежність України. Особовий архів Дарії Гусяк, переданий до Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського, наразі знаходиться на етапі науково-технічного опрацювання і невдовзі стане доступним для широкої наукової та громадської спільноти. Сподіваємося, що цей документальний комплекс дозволить дослідникам зануритися в історію країни та життя людей, відданих ідеалам боротьби та служіння Українській державі та її народу, вивчати зв'язки патріотичних сил України та діаспори по всьому світу та визначити їхню роль в інтеграції України у світове демократичне співтовариство.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Юрій Шухевич : «Правда про УПА проторує собі шлях...» (розмову записав Юрій Коваль) // День. Київ, 2002. 10 жовтня. № 184. С. 2, 4.
2. Папакін Г. Джерела з історії українських визвольних змагань 1939—1956 років в архівах України : специфіка, стан і перспективи дослідження // Українська Повстанська Армія інакше (в літературі, мистецтві, культурі) / Ukrajinská povstalecká armáda jinak (v literatuře, umění a kultuře). Прага / Praha 2011, s. / с. 107—125.
3. Содоль П. Українська Повстанча Армія. 1943—49: Довід. другий. Нью-Йорк, 1995. С. 26—27.
4. Нагірняк З. «І повірила в диво, що Україна встане» (інтерв'ю з Дарією Гусяк) // Нескорена берегиня. Жертви московсько-комуністичного терору ХХ сторіччя. Тонто—Київ, 2002. С. 170—171.
5. Гусяк Дарія // Українська жінка у визвольній боротьбі (1940—1950 рр.) : Бібліографічний довідник / упоряд. Мудра Н. Вип. 1. Львів, 2004. С. 37—38.

6. Сорока Л. Нескорена зв'язкова головнокомандувача УПА Тараса Чупринки (Р. Шухевича). «Не хочеш ні слави, ні заплати...»: До 80-річчя від дня народження Одарки Гусяк // *За вільну Україну*. 2004, 3 лют.
7. Купчик Л. Життя як самопожертва // *Львівська газета*. 2005, 26 жовт.
8. Зайцев Ю.Д. Гусяк Дарія Юрївна // *Енциклопедія Сучасної України* [Електронний ресурс]. Київ, 2006. Режим доступу : <https://esu.com.ua/article-24966>. Останнє поновлення : 2022.
9. Сливка Ю. У пошуках історичної правди // *Українська Повстанська Армія у боротьбі проти тоталітарних режимів*. Львів, 2004. С. 5—13.
10. Марта Н. Жінка в українському визвольному русі (3 власних спостережень) // *Українська Повстанська Армія. Збірка документів за 1942—1950 рр. Частина перша*. Б. м. в., 1957. С. 88—102.
11. Гусяк Д. Нескорені Катерина Зарицька і Михайло Сорока // *Визвольний шлях*. Лондон, 1990. Кн. 10. С. 1203—1209.
12. Гусяк Д. Роман Шухевич і Олекса Гасин // *Дем'ян Г. Генерал УПА Олекса Гасин — «Лицар»*. Львів, 2003.
13. Одарка Гусяк. Роман Шухевич — людина особлива // *Роман Шухевич : постать на тлі доби Воюючої України*. Тернопіль, 2005. С. 289—293.

Отримано 30 січня 2024 р.

REFERENCES

1. Yurii Shukhevych : "Pravda pro UPA protoruie sobi shliakh..." (rozmovu zapysav Yurii Koval) [Yurii Shukhevych : "The truth about the UPA is making its way..." (conversation recorded by Yurii Koval)]. *Den* [Day]. Kyiv, 2002. October 10. No. 184, pp. 2, 4. [In Ukrainian].
2. Papakin H. Dzherela z istorii ukrainskykh vyzvolnykh zmahan 1939—1956 rokov v arkhivakh Ukrainy : spetsyfika, stan i perspektyvy doslidzhennia [Sources from the history of the Ukrainian liberation struggles of 1939—1956 in the archives of Ukraine: specifics, status and prospects of research] // *Ukrainska Povstanska Armiiia inakshe (v literaturi, mystetstvi, kulturi) / Ukrajinská povstalecká armáda jinak (v literatuře, umění a kuituře)* [The Ukrainian Insurgent Army differently (in literature, art, culture)]. Prague / Praha, 2011. Pp. 107—125. [In Ukrainian and Czech].
3. Sodol P. *Ukrainska Povstancha Armiiia. 1943—49 : Dovid. druhyi*. [Ukrainian Insurgent Army. 1943—49 : second guide]. New York, 1995. Pp. 26—27. [In Ukrainian].
4. Nahirniak Z. "I poviryła v dyvo, shcho Ukraina vstane" (interviu z Dariieiu Husiak) ["And I believed in a miracle that Ukraine would stand up" (interview with Daria Husiak)] // *Neskorena berehynia. Zhertyv moskovsko-komunistychnoho teroru XX storichchia* [Unconquered defender. Victims of Moscow-communist terror of the 20th century.]. Toronto—Kyiv, 2002. Pp. 170—171. [In Ukrainian].
5. Husiak Dariia // *Ukrainska zhinka u vyzvolnii borotbi (1940—1950 rr.) : Bibliografichnyi dovidnyk* [Husiak Daria // *Ukrainian woman in the liberation struggle (1940—1950) : Bibliographical guide*] / N. Mudra (Comp.). Lviv, 2004. Iss. 1, pp. 37—38. [In Ukrainian].
6. Soroka L. Neskorena vziakova holokomanduvacha UPA Tarasa Chuprynyky (R. Shukhevycha). "Ne khochesh ni slavy, ni zaplady..." : Do 80-richchia vid dnia narodzhennia Odarky Husiak [The invincible liaison officer of the UPA commander Taras Chuprynyka (R. Shukhevych). "You don't want fame or pay..." : To the 80th anniversary of the birth of Odarka Husiak]. *Za vilnu Ukrainu* [For a free Ukraine]. 2004. February 3. [In Ukrainian].

7. Kupchuk L. Zhyttia yak samopozhertva [Life as self-sacrifice]. *Lvivska hazeta*. [Lviv newspaper]. 2005. October 26. [In Ukrainian].
8. Zaitsev Yu.D. Husiak Dariia Yuriivna [Daria Yuriyivna Husiak] // *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy* [Encyclopaedia of Modern Ukraine]. 2006. Vol. 6. Retrieved from: <https://esu.com.ua/article-24966> (accessed on September 21, 2023). [In Ukrainian].
9. Slyvka Yu. U poshukakh istorychnoi pravdy [In search of historical truth] // *Ukrainska Povstanska Armiia u borotbi proty totalitarnykh rezhymiv* [Ukrainian Insurgent Army in the struggle against totalitarian regimes]. Lviv, 2004. Pp. 5—13. [In Ukrainian].
10. Marta N. Zhinka v ukrainskomu vyzvolnomu rusi (Z vlasnykh sposterezhen) [A woman in the Ukrainian liberation movement (From own observations)] // *Ukrainska Povstanska Armiia. Zbirka dokumentiv za 1942—1950 rr. Chastyna persha* [Ukrainian Insurgent Army. Collection of documents for 1942—1950. Part one]. 1957. Pp. 88—102. [In Ukrainian].
11. Husiak D. Neskoreni Kateryna Zarytska i Mykhailo Soroka [Invincible Kateryna Zarytska and Mykhailo Soroka]. *Vyzvolnyi shliakh* [The Liberation Path]. London, 1990. Vol. 10, pp. 1203—1209. [In Ukrainian].
12. Husiak D. Roman Shukhevych i Oleksa Hasyn [Roman Shukhevych and Oleksa Hasyn] // Demian H. Heneral UPA Oleksa Hasyn — "Lytsar" [UPA General Oleksa Hasyn — "Knight"]. Lviv, 2003. Pp. 512—515. [In Ukrainian].
13. Odarka Husiak. Roman Shukhevych — liudyna osoblyva [Roman Shukhevych — a special person] // *Roman Shukhevych : postat na tli doby Voiuiuchoi Ukrainy*. [Roman Shukhevych: a figure against the backdrop of the warring Ukraine era]. Ternopil, 2005. Pp. 289—293. [In Ukrainian].

Received on January 30, 2024

Larysa Harbar

V.I. Vernadskyi National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

E-mail: GarbarLV@ukr.net

ORCID: 0000-0001-9733-2682

ARCHIVAL SOURCE OF MEMORY OF LIAISON TO COMMANDER-IN-CHIEF OF UKRAINIAN INSURGENT ARMY ROMAN SHUKHEVYCH: ON OCCASION OF CENTENARY OF DARIA HUSIAK

The **purpose of the work** is to compile a biography and review the archival heritage of Daria Yuriyivna Husiak, a public figure, liaison to the Commander-in-Chief of the Ukrainian Insurgent Army, Colonel-General Roman Shukhevych. The research **methodology** is based on the application of general scientific methods of systematization and classification, principles of historicism, objectivity and retrospective analysis. **Scientific novelty**. Daria Husiak's biography is presented for the first time, her social activities are described, and the composition of the personal archive of the activist is represented in the context of nation-centric intentions. **Conclusions**. Our comprehensive study of published sources devoted to Daria Yuriyivna Husiak, an active member of the Organization of Ukrainian Nationalists — Ukrainian Insurgent Army, liaison to the Commander-in-Chief of the Ukrainian Insurgent Army, Colonel-General Roman Shukhevych, public figure, and documents from her personal archive made it possible to reconstruct the life path of this invincible Women. Also, the analyzed materials deepen modern knowledge about a number of outstanding personalities of the Ukrainian Resis-

tance Movement, in particular about Roman Shukhevych, Mykhailo Soroka, female patriots Kateryna Zarytska, Olha Ilkiv, Halyna Didyk, Marta Pashkivska, Iryna Savytska, and many other fighters for the independence of Ukraine. Personal archive of Daria Husiak, transferred to the Institute of Manuscript of the V.I. Vernadskyi National Library of Ukraine, is currently at the stage of scientific and technical development and will soon become available to the wider scientific and public community. We hope that this documentary complex will allow researchers to immerse themselves in the pages of the country's history and the lives of people devoted to the ideals of struggle and service to the Ukrainian state and its people, to study the connections between the patriotic forces of Ukraine and the diaspora around the world, and to determine their role in the integration of Ukraine into the world democratic community.

Key words: Daria Husiak, Roman Shukhevych, biography, personal archival fond, Institute of Manuscript of V.I. Vernadskyi National Library of Ukraine.